

Trh práce a politika zaměstnanosti

Segmentace trhu práce

Zuzana Hrdličková

7. Segmentace trhu práce

Specifika trhu práce

- ▶ Institucionalizace
- ▶ Nepružná mzda
- ▶ Strnulost nabídky práce → strnulosti poptávky po práci
- ▶ Není dokonalá konkurence

7. Segmentace trhu práce

7.1 Přístup ekonomických teorií k segmentaci T_L

a) KPE a neoklasická škola

- ▶ Homogenita – podmínka rovnováhy podle klasické teorie.
- ▶ Vyčišťování trhů. $w = S \times D$
- ▶ Předpoklady: racionální chování, dokonalé informace

- ▶ Existuje jen jeden trh práce ?
 - NE !
 - Je tolik trhů, kolik je oblastí, odvětví a profesí.
- ▶ KRITIKA KLASICKÉHO PŘÍSTUPU
 - Institucionální teorie
 - Teorie duálního trhu práce: segmentace

7. Segmentace trhu práce

7.1 Přístup ekonomických teorií k segmentaci T_L

b) Institucionální teorie TP

- ▶ Vznik 40. léta – rozvoj odborů a kolektivního vyjednávání
- ▶ Mzda se stala administrativní, netržní
 - Je výsledkem vědomého lidského rozhodnutí, nikoliv neosobních tržních sil
 - Odbory nahradily tržní síly
 - Nabídka a poptávka se přizpůsobují mzdě a ne naopak
 - Odbory jsou politická nikoliv ekonomická síla
 - ▶ Přetlačovaná
 - ▶ Mzda se stává nástrojem pro zajištění loajality pracovníků a veřejného mínění, symbolem vítězství či prohry v souboji odborů a managementu

7. Segmentace trhu práce

7.1 Přístup ekonomických teorií k segmentaci T_L

Role a cíle odborů

- ▶ Podnik – maximalizace zisku
- ▶ Odbory – vícedimenzionální cíl – spravedlnost a rovnost, ekonomický blahobyt
 - Odbory pouze v roli agenta
 - Maximalizovat nelze !
 - Jaká je tedy mzdová politika odborů ?
 - Odbory bojují za mzdy **spravedlivě srovnatelné**
 - ▶ Pracovníci (ale i zaměstnavatelé) srovnávají mzdy s podobnými zaměstnanci jinde.
 - ▶ Dle institucionalistů je srovnání důležitější než samotná výše mezd

7. Segmentace trhu práce

7.1 Přístup ekonomických teorií k segmentaci T_L

c) Duální teorie trhu práce

- ▶ Nejznámější proud institucionalismu
- ▶ Vedle sebe existují dva odlišné trhy práce, mezi nimiž je minimální prostupnost
- ▶ Rozděluje je charakter dominantních pracovních vztahů
- ▶ Rozdělení trhu na primární a sekundární (viz později)

7. Segmentace trhu práce

7.1 Přístup ekonomických teorií k segmentaci TL

- ▶ 70. léta – kritika segmentačních modelů
- ▶ 80. léta – klasické ekonomické metody potvrzující existenci segmentů na TL
 - a) Teorie efektivnostních mezd
 - b) Teorie spravedlivé mzdy
 - c) Teorie hledání zaměstnání
 - d) Teorie zaměstnanců uvnitř a vně podniku

7. Segmentace trhu práce

7.2 Zdroje segmentace pracovního trhu

- ▶ Heterogenita a diferenciacie požadavků na pracovní místa
 - Inteligence
 - Zručnost
 - Kvalifikace
 - podmíněny: typem, strukturou ekonomiky (regionální, technologická) + bariéry profesní a prostorové mobility
- ▶ Heterogenita a diferenciacie pracovníků
 - Koncept „lidského kapitálu“

SEGMENTACE NA PROFESNÍ, LOKÁLNÍ, INTERNÍ A JINÉ TRHY PRÁCE

7. Segmentace trhu práce

7.3 VERTIKÁLNÍ SEGMENTACE

- ▶ Zbavení obecné variability části pracovníků + omezení nejistoty
- ▶ Vlivy:
 - Technická a sociální organizace pracovních procesů (tvorba primárního a sekundárního trhu)
 - Institucionálními pravidly a dohodami mezi sociálními partnery a státními intervencemi na trhu práce
 - Diskriminací různých skupin pracovníků
 - ▶ Explicitní – insideři vs. outsideři
 - ▶ Implicitní – pohlaví, věk, rasa, sociální třída, délka praxe a nezaměstnanosti
 - Neúplné a nákladné informace
 - ▶ hledání práce firmami i zaměstnanci je spojeno s náklady !

7. Segmentace trhu práce

7.4 Primární a sekundární trh (Teorie duálního trhu práce)

► Primární trh

- Výhodnější a prestižnější pozice
- Dobré podmínky růstu
- Stabilnější zaměstnání, frikční nezaměstnanost
- Lepší platové podmínky a rostoucí mzdy
- Silné a efektivní odbory
- Lepší pracovní morálka

7. Segmentace trhu práce

7.4 Primární a sekundární trh (Teorie duálního trhu práce)

► Sekundární trh

- Nižší prestiž
- Nižší nerostoucí mzda
- Vyšší fluktuace a nižší stabilita, strukturální a cyklická nezaměstnanost
- Téměř nulová možnost kariéry a vstupu na primární trh
- Častá období nezaměstnanosti
- Ženy, mladí, staří, menšiny, hendikepovaní, nekvalifikovaní, nízké vzdělání
- Malá pracovní morálka

7. Segmentace trhu práce

7.4 Primární a sekundární trh (Teorie duálního trhu práce)

Typické pozice sekundárního trhu

- ▶ Domácí práce
- ▶ Mytí nádobí
- ▶ Obsluha v restauraci
- ▶ Nízký úředník
- ▶ Podřadné práce např. v nemocnici
- ▶ V jedné firmě mohou koexistovat jak pozice primárního tak sekundárního trhu.

7. Segmentace trhu práce

7.4 Primární a sekundární trh (Teorie duálního trhu práce)

- ▶ Primární a sekundární trh se sami sebou upevňují
 - Příklad:
 - ▶ Vysoké a rostoucí mzdy na primárním trhu tlačí na rostoucí produktivitu. Tyto tlaky vyústí v potřebu technologicky náročnějšího kapitálu, což podněcuje k „zlepšení“ pracovní síly a poskytuje pracovníkům další příležitosti. Zaměstnavatelé jsou motivováni ke školení svých zaměstnanců a zaměstnanci jsou motivováni se školit s vidinou vyšších mezd v kvalifikovanější práci. Náklady na školení stabilizují pracovní pozice
 - ▶ Nízké mzdy na sekundárním trhu netlačí na růst produktivity - není potřeba modernizace kapitálu, proto produktivita neroste a nečiní tak ani mzdy. Požadavky na znalosti jsou nízké a pracovní síla vzájemně substituovatelná – neexistuje důvod pro zamezení fluktuace pracovníků => není prostor pro vznik odborů

7. Segmentace trhu práce

7.4 Primární a sekundární trh (Teorie duálního trhu práce)

Zdroje duality trhu práce

- ▶ **Struktura průmyslu**
 - Sezónní výkyvy
 - Historie: vývoj firemní struktury
 - ▶ Velké a stabilní vs. malé a nestabilní firmy
- ▶ **Historické důvody**
 - Změna po 1890 z ruční práce na tovární výrobu
 - Snížení potřeby kvalifikace, vznik potřeby nekvalifikované P-S
 - Monopolizace hospodářství, homogenizace pracovní síly. Vznik interních trhů.
- ▶ **„Sledování lenochů“**
 - Ve velkých firmách je sledování zahálky obtížné a nákladné, firmám se vyplatí ad-hoc platit „motivační mzdy“, což spolu s pevně daným kariéřním žebříčkem vede k vyššímu pracovnímu úsilí a menší fluktuaci
 - V malých firmách je sledování ulejšáků jednoduché a tudíž použití motivační mzdy není potřebné

7. Segmentace trhu práce

7.5 Externí a interní trh práce

- ▶ Interní – Uvnitř jednotlivých podniků
 - Není trhem v pravém slova smyslu
 - Mzda je výsledkem administrativních předpisů.
 - „Port of entry“ – kontakt s externím trhem
 - Mzda podléhá pravidlům a tradicím v podniku
 - Karierní žebříček
 - Typicky Japonsko, v EU např. Německo
- ▶ Externí – Konkurence mezi podniky i zaměstnanci
 - Odpovídá neoklasické teorii
 - Determinuje mzdu na „Port of entry“
 - Typicky USA, v EU Francie, GB

7. Segmentace trhu práce

7.5 Externí a interní trh práce

Příčiny vzniku interního trhu

- ▶ Náklady zaměstnání a zaškolení
- ▶ Každá firma má specifické požadavky na pracovní sílu a ta musí být zaškolená
- ▶ Týmová spolupráce
- ▶ Větší znalost existujících zaměstnanců
- ▶ Větší jistota místa pro zaměstnance
- ▶ Role odborů – obousměrný vztah

7. Segmentace trhu práce

7.6 Formální a neformální trh práce

- ▶ **Formální** – trh oficiálních pracovních příležitostí, kontrolovaný společenskými institucemi a těmi i regulovaný
- ▶ **Neformální** – mimo kontrolu oficiálních institucí (zejm. finančních a daňových úřadů).
 - Šedá a černá ekonomika
 - Samozásobitelství a domácí práce
 - Sousedská výpomoc
 - Zvýšení příjmu domácností
 - Boj s nezaměstnaností ?

7. segmentace trhu práce

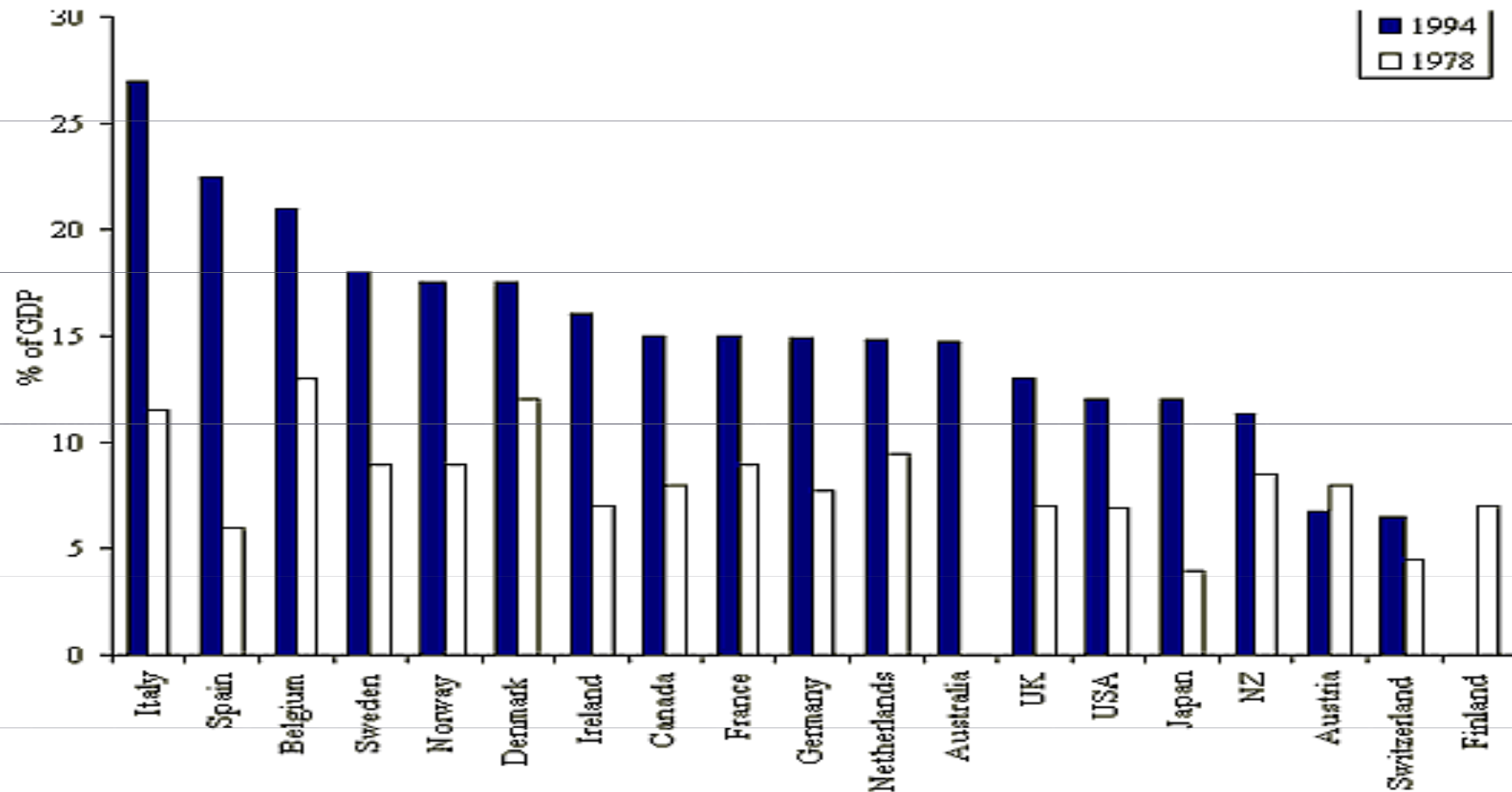

Figure 2: Size of hidden economy as percentage of gdp in various countries

Podíl šedé ekonomiky na HDP

7. Segmentace trhu práce

Table 2. Shadow Economy as Percent of Official GDP, 1988–2000

Country Group	Percent of GDP
Developing	35–44
Transition	21–30
OECD	14–16

The ranges reflect the different estimation methods used by different sources. Common estimation methods are described later in this booklet.

7. Segmentace trhu práce

7.7 Důsledky segmentace

- ▶ Posiluje sociální nerovnosti
- ▶ Vytváří bariéry mobility a flexibility
- ▶ Posílení heterogenity
 - primární trhy
 - sekundární
- ▶ Malá mobilita mezi segmenty
- ▶ Rozdíly v přístupu k zaměstnání
- ▶ Tvorba vztahu mezi typem nezaměstnanosti a typem segmentace
- ▶ Různé zacházení se srovnatelnými typy pracovníků na různých trzích
 - muž vs. Žena
- ▶ → efekt dvojí rovnováhy na TL (primární x sekundární)

7. Segmentace trhu práce

7.8 Segmentace na T_L v ČR

a) Situace před 1989

- ▶ Homogenita
- ▶ Silná internacionalizace

b) Situace po roku 1989

- ▶ Klasické rozlišení segmentů
- ▶ Interní T_L x externí T_L